

PROBLEMATIKA PRIVATIZACE STÁTNÍCH STATKŮ V POHRANIČNÍ OBLASTI

M. Koudelka
Hřebanka 891, Nový Bor

Klíčová slova:

Privatizace, státní statky, pohraničí, problémy, další perspektiva

Key words:

Privatization, State farms, Border, Problems, Next perspective

Provozně ekonomickou fakultu VŠZ jsem absolvoval v roce 1972 a od té doby pracuji v různých ekonomických funkcích na Státním statku Cvikov a v posledních 7 letech ve funkci ekonomického náměstka ředitele. S vámi bych se chtěl podělit o zkušenosti z privatizace tohoto podniku, které jsou typické i pro jiné podniky v pohraničí.

Státní statek Cvikov hospodaří v pohraniční oblasti severočeského kraje zhruba na polovině okresu Česká Lípa. Výrobní oblast je podhorská spíše humidní, s různým typem převážně horších půd s vysokým % kamenitých pozemků. Statek ve své historii prodělal několikerou reorganizaci vedoucí k neustálému zvětšování podniku, která před privatizací činila 14 tis. ha zemědělské a z toho 9200 ha půdy orné. Zařazen byl do 25 PES.

Státní statek byl funkčně rozdělen do 6 hospodářství pracujících na půdě a do 6 pomocných provozů (3 střediska dopravy, 3 střediska dopravy a zpracovatelské činnosti. Tento celek byl svoji velikostí a organizací charakteristický pro danou oblast. Sousední podniky, tj. statky Dubá, Rumburk, Hrádek nad Nisou, Frýdlant okolo 10 tis. ha a Liberec, Zákupy, Česká Kamenice okolo 7 tis. ha ZP. Vzhledem k podobné struktuře výroby a výrobním podmínkám i ekonomickým parametrům se tyto statky již v roce 1990 sdružily do volného uskupení, z kterého se vytvořil později Svaz statků. Vzhledem k tomu, že od počátku jsem pracoval jak v předsednictvu regionálního uskupení, tak celostátního svazu, mohu Vás z širšího pohledu seznámit s hlavními trendy a problematikou stále probíhající a zdaleka neukončené privatizace podniků v této oblasti. Podstatná část faktů se týká mého mateřského podniku, na kterém lze ze znalostí problematiky sousedících podniků dokumentovat vývoj tohoto velmi složitého procesu probíhajícího ve státním sektoru zemědělských podniků zejména v pohraničních oblastech.

Od samého počátku privatizace se podnik potýká se zdrojovým krytím svých potřeb nutných k udržení chodu jeho základních funkcí, po odbourání diferenciačních příplatků a stabilizačních dotací ve výši 100 mil Kč za rok. Již v roce 1991 a zejména v roce 1992 byla přijata nutná rozhodnutí k okamžitému zastavení investiční výstavby - zejména velkokapacitních celků a razantně byl omezen nákup zemědělské techniky. Od podniku se rychle začaly oddělovat bývalé pomocné a přidružené výroby, formou prvních nájemních smluv.

Po schválení zákona 229/91 Sb. jsme očekávali významné množství přihlášených oprávněných osob a bylo provedeno šetření o stavu držby podnikového majetku ve vztahu ke krytí nároků restituentů.

Záhy bylo zřejmé, že v naší oblasti se jedná zejména o značné % oprávněných osob především z řad původních přidělců.

Po schválení náhradového předpisu byla předběžná bilance jednoznačná. Statek bude potřebovat více jak 90% na krytí nároků restituentů a zbude mu zhruba polovina půdy bez movitého majetku a majetek nemovitý koncentrovaný do velkovýrobních kapacit jako VKK, VKT, silážní žlaby, seníky, bytovky apod. Byl předpoklad, že o tento majetek nebudou mít restituenti zájem a jeho tržní hodnota bude vzhledem k záporné míře rentability výroby proti stávající účetní hodnotě mnohem nižší.

V období zpracování privatizačního projektu, tento jsme předkládali v první vlně 30. 10. 1991, bylo přihlášeno pouze několik desítek oprávněných osob a tento stav se jen pozvolna během roku zvyšoval. Prodloužení lhůty do roku 1993 přineslo další nárůst o 28% na konečný počet restituentů 865 s předpokládaným objemem 8500 ha a s potřebou 230 mil náhrad, tedy již z poloviny kryté pouze nemovitým majetkem formou náhradní restituce. Dosud pak bylo identifikováno Pozemkovým úřadem 190 oprávněných osob, tj. 22% a 66 z toho má již vydáno, nebo přechodně pronajato požadovaný majetek, tedy jen 8%. Problém identifikace je úzkým hrdlem celého procesu a není v silách Pozemkového a Katastrálního úřadu jej výrazně urychlit.

Přesto tento zdánlivě neřešitelný problém měl statek ve svém předloženém privatizačním projektu řešen. Bylo navrženo vytvoření 2 státních a.s., kde půda zůstala v majetku Pozemkového fondu a ten by ji vydával restituentům a majetek jak movitý, tak nemovitý měl být vydáván restituentům, kteří by jej mohli jako soukromý do a.s., která by se tak mohla přetransformovat ze státní na soukr. a.s., nebo jej mohla restituentům vydat k jiným formám hospodaření. Oprávněné osoby by tak mohli zaručit podmínku hospodaření, která se později stala při neexistenci dále hospodařícího subjektu důvodem k váhání oprávněných osob, včas se k nároku přihlásit a podstatně se zdržel celý restituční proces.

Podnik v této situaci mohl pouze redukovat stav výroby, pracovníků a opouštět postupně výpověď nejhorší půdu, kterou předal v celkové výši cca 4 tis. ha Pozemkovému fondu. Váhání s privatizací a parlamentní půtky pak způsobily, že podniky již v roce 1991 propadly do prvotní platební neschopnosti, tuto mohly jen přibrzďovat, ale při nárůstu cen většiny vstupů a stagnaci cen výstupů zvyšovaly jak propady v hospodářských výsledcích, tak stavy svých neuhrazených závazků za nezbytné vstupy (nafta, osiva, hnojiva, krmiva, energie atd.). V letošním roce již usilují jen o jediné, získání zdrojů na naftu a mzdy a to již s krajními potížemi. Roste penále z

nehrazených faktur, úroky přecházejí v sankční a rostou finanční potíže i odběratelů a zejména dodavatelů. Zpracovatelské kapacity jsou využívány hluboko pod 100% svých možností. Restituenti fakticky díky neexistujícímu tržnímu prostředí v zemědělství nespíchají s vydáváním svých nároků a přímo hospodařit začalo jen několik jednotlivců na necelých 300 ha. Ve snaze předejít úplnému krachu a ukončení zemědělské výroby v naší oblasti, vstupují koncem roku 1992 do tohoto procesu nájemci. Tito pronajímají i celá hospodářství. Z větší části se rekrutují z řad bývalých THP statku a cestou spojení s restituenty a vypořádáváním jejich nároků a jejich zkupováním začínají hospodařit na pronajaté půdě od PF. I jejich situace, stejně jako původního podniku, je provázena nedostatkem pohotových zdrojů financí, prostou až zúženou reprodukcí jak výrobních fondů, tak pracovníků. Pozdě poskytnutá pomoc ve formě ručeného úvěru Pozemkovým fondem je většinou nedostačující, legislativně náročná a pouze problém neřešených a neustále odkládaných ekonomických vazeb na ostatní odvětví a obchod oddaluje. Navíc často dochází k doslovnému mrhání státních prostředků na dotace u začínajících zemědělců, nevybavených jak potřebnou technikou, znalostmi a pohotovými zdroji finančních prostředků na krytí peněžního toku, tak odlišného právě v zemědělství v průběhu roku, proti jiným odvětvím NH.

Začínají sílit na podniky tlaky ze strany věřitelů (dodavatelů) na splácení jejich pohledávek a to v době, kdy zdroje chybí a není reálné jejich získání, protože výrobní kapacity jsou pronajaty a nájemci nájem neplatí, protože i na ně dolehla nutnost fakticky dotovat ostatní resorty svoji uměle udržovanou nerentabilitou výroby státem podporovanou a neřešenou. Tento stav navíc přichází v době, kdy podniky zpracovávají tzv. zakladatelské projekty. Tyto pak nemá ani kdo zpracovat, protože většina zejména ekonomického aparátu odchází pro bezperspektivnost práce v zemědělství do finančních úřadů, bank, pracovišť Pozemkových fondů apod. Pouze převod ekonomických pracovníků útvarů statků do soukromých společností s vazbou i na jiné nezemědělské aktivity zaručuje dočasně, že tato doufejme již poslední etapa privatizace státního zemědělského sektoru nezkolabuje.

Řešena většinou není ani další existence zemědělské výroby v extrémních pohraničních oblastech (mnohdy chudých na jiné pracovní příležitosti), neexistují komoditní regionální studie bilancující potřeby a zdroje bez výrazných cenových výkyvů destabilizující všechny formy podnikání v agrárním resortu. Chybí i zřetelné vymezení odpovědnosti za krajínovotvorbu a její údržbu. Ani pracoviště Pozemkového fondu nejsou vybavena a ani připravena na nápor povinností plynoucích z nových činností po zániku struktury doposud fungujících státních statků. Chybí nástupnické organizace u vazeb podniků na obce, bytové fondy s příslušenstvím, mzdové a projektové archivy, není řešena další zaměstnanost pracovníků v ryze zemědělském prostředí.

Ujasněna není ani údržba a správa obrovského množství majetku v poměrně rozsáhlých oblastech.

Dosud chybí jasné vyjasnění ve způsobu úhrady převzatých závazků z kupních cen u nových nabyvatelů - tedy u splátek mnohem kratších než nabízí režim čtyřdohody tedy až na 20 let s nízkým úrokovým procentem. Privatizace Státních statků je bezpochyby velmi složitý proces, který není ani legislativně ani organizačně náležitě připraven a ošetřován a budou jej provázet značné problémy.

Již teď je citelná bezradnost nad proklamovanou a prosazovanou malovýrobou a velkovýrobními technologiemi, jak na straně výrobců, tak na straně zpracovatelů. Tyto mnohamiliardové hodnoty budou zčásti sice muset být dány do klidu, ale většina musí dále sloužit zejména při naprosté absenci zdrojů k reprodukci výrobních fondů v zemědělství vůbec. Bezkonceptnost a neutěšené perspektivy v zemědělské prvovýrobě přináší i další problémy a to nejen v devastaci výrobních prostředků, ale i ve vztazích člověka k přírodě a ve vztahu město vesnice. Značně poklesá prestiž zemědělského stavu, a což je na půdě právě této školy alarmující, zemědělských odborníků a zemědělské odbornosti vůbec.

Nechtěl bych však skončit vyloženě skepticky a chci věřit, že je a bude ve společnosti snaha tento trend usměrnit a zvládnout ku prospěchu všech. Doufám, že i jednání a závěry této konference pomohou nově se profilujícím zemědělcům v hledání nových cest a to i ve složitých výrobních podmínkách českého pohraničí.